

Horyzonty Polityki
2014, Vol. 5, N° 12

Edytorial:
**System polityczny: autonomia,
autoreprodukcja i dehumanizacja?**

W kolejnych zeszytach „Horyzontów Polityki” proponowaliśmy naszym czytelnikom spojrzenia na politykę przez pryzmat różnych nauk humanistycznych i społecznych. Były to perspektywy filozofii politycznej, teologii politycznej, pedagogiki, ekonomii, europeistyki i historii. Niniejszy zeszyt poświęcony jest socjologii polityki i jest to socjologia szczególna, chodzi bowiem o współczesną teorię systemów społecznych, której głównym twórcą jest XX-wieczny socjolog niemiecki, Niklas Luhmann. W świetle tej teorii polityka jest systemem społecznym reprodukującym komunikację. Jest to system autonomiczny, dynamiczny i konstruuje własną rzeczywistość.

Filozofia polityczna – skądinąd tak różnorodna w rozumieniu polityczności – przyznawała zazwyczaj państwu i polityce pozycję wyróżnioną. Teoria systemów społecznych odrzuca koncepcję społeczeństwa politycznie ukonstytuowanego. Polityka jest tylko jednym z wielu systemów funkcjonalnych nowoczesnego społeczeństwa, takich jak

gospodarka, prawo, nauka czy mass media. Każdy z nich w sposób autonomiczny wypełnia społecznie istotną funkcję, operując na podstawie sobie właściwych uwarunkowań, oczekiwań i wrażliwości na środowisko. To zróżnicowanie funkcjonalne uniemożliwia sterowanie polityczne w sensie bezpośredniego wpływania na przykład na poziom bezrobocia lub wykształcenia młodzieży.

W roku 1980 posłowie niemieckiej Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej (CDU) poprosili Luhmanna o ekspertyzę, dotyczącą kwestii, „czy istnieje jakaś wyraźna różnica między zadaniami, które «z istoty» należą do zadań państwa, a takimi, które do zadań państwa nie należą” [Luhmann 1994, s. 159], i trzeba w tych dziedzinach zdać się raczej na wolną inicjatywę obywateli. W odpowiedzi na to pytanie Luhmann wyjaśnił, dlaczego w formule państwa dobrobytu każdy problem społeczny może być uznany za zadanie państwa. W kolejnych pracach z socjologii polityki [Luhmann 2000] pokazał natomiast, dlaczego są to problemy zasadniczo nierozwiązywalne przez państwo.

Tę niemożność bezpośredniego oddziaływania na procesy społeczne można postrzegać jako rodzaj dehumanizacji społeczeństwa, jeśli humanizm rozumieć jako przekonanie o możliwości skutecznego kształtowania ładu społeczno-politycznego przez wolnych i rozumnych obywateli. Skoro państwo nie jest już centrum sterowania, to tym samym brakuje „wykonawcy opinii i woli publicznej obywateli” [Habermas 2000, s. 405]. Społeczeństwo funkcjonalnie zróżnicowane jest wysoce złożone – teoria systemów odrzuca wszelkie redukcjonizmy, sprowadzające wszystko do władzy pieniądza, mediów albo idei. Skuteczne działanie w takich okolicznościach musi uwzględniać odmienność uwarunkowań związanych z walką o władzę, z presją gospodarczej konkurencji, pogonią za newsem czy specjalizacją nauki. Ale trafne rozpoznanie tej złożoności pozwala zmierzyć się z jej dehumanizującą inercją. Temu służą artykuły zamieszczone w niniejszym zeszycie.

Pierwszy z artykułów tematycznych pt. *System polityki w perspektywie teorii Luhmanna* jest przede wszystkim wprowadzeniem do socjologii polityki autora *Die Politik der Gesellschaft*. Przedstawia demokrację jako instytucjonalizację niepewności, wyjaśnia paradoks polityzacji społeczeństwa przy jednoczesnej bezsilności polityki oraz bada szczególną symbiozę współczesnej polityki z mass mediami.

W kolejnym artykule Grażyna Skąpska zastanawia się, czy Luhmannowska teoria zróżnicowania funkcjonalnego pozostaje aktualna. Według autorki możemy dziś zaobserwować ekspansję systemu gospodarki, polegającą na podporządkowaniu kolejnych dziedzin społecznych – takich jak prawo, ochrona zdrowia czy nauka – kryteriom zysku i wydajności ekonomicznej. Oznaczałoby to konieczność częściowej rewizji tezy o autonomiczności systemów funkcjonalnych. Warto przy okazji przypomnieć, że niniejszy zeszyt tematyczny ukazuje się w dwadzieścia lat po wydaniu *Teorii politycznej państwa bezpieczeństwa socjalnego* w przekładzie i ze wstępem Grażyny Skąpskiej. Była to pierwsza książka Luhmanna przetłumaczona na język polski, a zarazem jedno z ważniejszych dzieł powojennej teorii polityki.

Współczesna polityka jest systemem społecznym o zasięgu światowym. Stephan Stetter zadaje – jakże aktualne – pytanie o miejsce konfliktów w globalnej polityce. W duchu Georga Simmla pokazuje, że konflikty mogą oddziaływać konstruktywnie, na przykład wyłaniać nowe konstelacje władzy lub przyczyniać się do rozwoju prawa międzynarodowego, ale mogą też mieć wpływ destruktywny, eskalując przemoc i formując antagonistyczne tożsamości zbiorowe. Z kolei artykuł Michała Kaczmarczyka zwraca uwagę na to, że ruchy społeczne także należą do systemu polityki, nawet jeśli same siebie sytuują poza systemem i poza kontestowanym społeczeństwem. Alternatywność ruchów protestu jest z socjologicznego punktu widzenia pozorna i dlatego ostatecznie umacniają one przekonanie o bezalternatywności zastanego porządku.

Zapraszamy również do lektury artykułów z działów: „Varia” i „Polityka Realna”.

Krzysztof C. Matuszek

- Habermas, J., 2000, *Filozoficzny dyskurs nowoczesności*, Universitas, Kraków.
- Luhmann, N., 1994, *Teoria polityczna państwa bezpieczeństwa socjalnego*, PWN, Warszawa.
- Luhmann, N., 2000, *Die Politik der Gesellschaft*, Suhrkamp, Frankfurt am Main.

Horyzonty Polityki
2014, Vol. 5, N° 12

Editorial:
**The Political System:
Autonomous, Self-Reproducing
and Non-Human?**

In previous issues of the quarterly “Horizons of Politics” we have provided our readers with different points of view on politics through the prism of particular social sciences and humanities. These were the perspectives of political philosophy, political theology, pedagogy, economy, European Studies and history. The present issue is devoted to the sociology of politics, and it is a special kind of sociology, namely the contemporary social systems theory developed primarily by the 20th century German sociologist, Niklas Luhmann. According to this theory, politics is a social system which reproduces communication. The system is autonomous, dynamic and constructs its own reality.

Political philosophy – which is otherwise so diverse when it comes to understanding the political – usually assigns a distinguished position to politics. Social systems theory rejects the concept of a politically constituted society. Politics is only one of many functional systems within modern

society, such as the economy, law, science or mass media. Each of these fulfills in an autonomous way an essential social function operating according to its own specific conditions, expectations and sensitivity to its environment. This functional differentiation doesn't allow for political steering, in the sense of a direct impact on unemployment rates or the level of education among the population.

In 1980 members of the German Christian-Democratic Union (CDU) asked Luhmann for a study, which would clarify "if there is a clear difference between tasks, which 'essentially' belong to the tasks of the state, and those which don't belong to them" [Luhmann 1994, p. 159]; and whether in these domains one should count for the citizens free initiative. In response to this question, Luhmann explained why in the welfare state formula every social problem can be viewed as a task for the state. Moreover, in another work [Luhmann 2000] he demonstrated why these problems are in principle irresolvable by the state.

This inability to influence directly social processes can be perceived as a kind of dehumanization, if humanism is understood as a belief in the ability of free and rational citizens to shape effectively the socio-political order. Since the state is no longer the steering centre any more, then "an executor of the public opinion and will of the citizens" [Habermas 2000, p. 405] is lacking. The functionally differentiated society is highly complex – systems theory rejects reductionisms of all kinds, whether they assume the superior power of wealth, the mass media or ideas. Efficient acting under these circumstances has to take into consideration different conditions regarding the struggle for power, the pressure of economic competition, chasing news or the specialization of science. But the right recognition of this complexity enables us to confront its dehumanizing inertia. The articles in this issue serve this objective.

The first of the thematic articles, *The System of Politics in the Perspective of Luhmann's Theory*, is primarily an introduction to Luhmann's sociology of politics. It presents democracy as an institutionalized uncertainty, explains the paradox of politicized society accompanied by a powerless politics, and investigates the specific symbiosis between politics and mass media.

In the next article, Grażyna Skąpska considers the question of whether Luhmann's theory of functional differentiation is still valid.

According to her, we can today observe an expansion of the economic system which consists in subordinating further social domains – like law, health care and science – to the criteria of profit and economic efficiency. If this observation is correct, the thesis on functional systems autonomy would need to be partially revised. This is also an opportune moment to remind ourselves that the present issue is being released 20 years after publishing of *Teoria państwa bezpieczeństwa socjalnego* translated and with a preface by Grażyna Skąpska. It was the first book by Luhmann translated into Polish and at the same time a seminal work of a post-war theory of politics.

Contemporary politics is a social system of a global range. Stephan Stetter poses a very current question about the place of conflicts in global politics. With reference to Georg Simmel, he shows that conflicts can be constructive, for example, when they contribute to the development of international law or when new power constellations emerge. Yet they can also have a destructive impact by escalating violence and antagonizing collective identities. The last thematic article by Michał Kaczmarczyk points out that social movements also belong to the political system, even if they place themselves outside the system and outside the contested society. The alternativeness of protest movements is from the sociological point of view apparent, and therefore they finally strengthen the belief that there is no alternative to the present order.

We also recommend articles from the sections: “Varia” and “Real Politics”.

Krzysztof C. Matuszek

Habermas, J., 2000, *Filozoficzny dyskurs nowoczesności*, Universitas, Kraków.

Luhmann, N., 1994, *Teoria polityczna państwa bezpieczeństwa socjalnego*, PWN, Warszawa.

Luhmann, N., 2000, *Die Politik der Gesellschaft*, Suhrkamp, Frankfurt am Main.